

## Hayat Boyu Kütüphaneler Ne Anlam Taşıyor?\*

### *What is the Meaning of Lifelong Libraries?*

Mehmet Tayfun Gülle\*\*

*Sormaz ki bilsin, sorsa bilirdi  
Bilmez ki sorsun, bilse sorardı  
Sad-i Şirazi 1193-1292*

#### Öz

*Bu makale 50. Kütüphane Haftası nedeniyle Yozgat Bozok Üniversitesinde verilen konferansın gözden geçirilmiş metnine dayanmaktadır. Makalede yaşam boyu kütüphaneler konusu bilgi kavramı çerçevesinde farklı uygulama ve hizmetlerden verilen örneklerle anlatılmıştır.*

**Anahtar Sözcükler:** kütüphane haftası; kütüphane; kütüphane hizmetleri; enformasyon; bilgi.

#### Abstract

*This article based on revised of lecture due to 50th Library Week given at Yozgat Bozok University. In the article, lifelong libraries issue is described within the framework of knowledge concept with examples from different applications and services.*

**Keywords:** library week; library; library services; information; knowledge.

Sayın Rektörüm ve Rektör Yardımcılarım, Sayın Dekanım, Sayın İl Müdürlerim, Sayın Konuklar ve Meslektaşlarım, Değerli Öğrenciler,

50. Kütüphane Haftasının kutlama programına beni davet eden Yozgat İl Halk Kütüphanesi Müdürümüz ve meslektaşım Sayın Mustafa Karabacak ile Bozok Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nda çalışan ve aynı zamanda Türk Kütüphaneciler Derneği Yozgat Şubesi Başkanı meslektaşım Nuh Mehmet Topkaraoğlu'na özel teşekkürlerimi sunarım.

Değerli konuklar,

İlk kez 1964 yılında kutlanmaya başlayan Kütüphane Haftasının bu yıl 50.ncisini kutluyoruz. Altın yılını yaşayan 50. Kütüphane Haftamız hepimize kutlu olsun, bu vesile ile ülkemizde toplum ve kütüphanelerimizin iç içe olacağı bir gelecek ümidiyle başlamak istiyorum.

Her yıl belli bir tema ile kutlanan Kütüphane Haftasının bu yılki teması “hayat boyu kütüphaneler” olarak belirlenmiş. Bu doğrultuda kütüphanelerin insanlar ve toplumlar için hayat boyu anlamı olabilir mi veya ne anlamı olabilir konularını hep beraber tartışalım.

Kütüphanecilik dünyanın en eski mesleklerinden biridir ve hizmet kütüphaneciler tarafından icra edilir. Türkiye’de kütüphane ve toplum ilişkisinin kütüphaneciler olmaksızın ele alınamayacağını düşünüyorum. Bu doğrultuda kütüphanelerimizin insanların hayatında kalıcı yer etmesi için mesleki formasyona sahip meslek elemanı sayısının artmasının yanı sıra kütüphane ve bilgi merkezlerinde mesleki eğitim almış personel sayısının da artmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu noktada toplum ve kütüphane ilişkisini günlük hayatta bilgi kullanmaya odaklılık açısından ele alırsak hayat boyu kütüphanenin ne anlama geldiğini daha iyi anlarsınız diye düşünüyorum.

\* 50. Kütüphane haftası nedeniyle 1 Nisan 2014 tarihinde Yozgat Bozok Üniversitesinde verilen konferans metninin gözden geçirilmiş halidir.

\*\* Dr. Şube Müdürü. Ekonomi Bakanlığı Ticari Bilgi ve İletişim Hizmetleri Dairesi. e-posta: gulleem@ekonomi.gov.tr

Günlük hayatta hepimiz değişik oranlarda bilgi kullanırız, ancak neredeyse büyük çoğunluğun kullandığı ve hepimizi ilgilendiren bilgiler vardır. En basit örnek sabah güne başlamadan önce, hatta bir gün öncesinde hava durumunu öğrenir, ona göre giyinir, günlük planımızı ona göre yapar veya iptal ederiz. Yine hemen hepimizi ilgilendiren bir diğer örnek; herhangi bir alışverişe çıktığımızda ilk gördüğümüz mağazaya hemen girmeyiz, benzer ürünleri satan mağazaları gezer, en ekonomik ve uygun olanına karar veririz. İlk gördüğümüz mağazadan alışveriş yapmamız için o mağazada satılan ürünlerin fiyatı hakkında önceden bilgi sahibi olmamız, yani o mağazadan emin olmamız gerekir. Yaşadığımız şehirde yeni açılan yollar, trafik kuralları, elektrik veya su kesintisi hakkında bilmemiz gerekenler, kamu kurumlarının çalışma saatleri yine bilgidir ve bunları bilmezsek yolda kalma, işlerimizin aksaması vb. risklerle karşılaşabilir ya da cezalı duruma düşebiliriz. Örnekleri hayatımızın diğer yönleri açısından da yorumlayabiliriz. İnsanların güvene veya güvensizliğe dayalı ilişkilerinde de temel olan bilgidir, önyargısız olarak tanıdığımız bir dostumuza olan güvenimiz sayesinde o dostumuzun söyledikleri bizim için doğru bilgi anlamını taşır. Fazla güvenmediğimiz veya sevmediğimiz bir insanın söyledikleri de bilgidir ancak o bilgi bizim için yanlış veya güvenilmez bir bilgidir ve bu nedenle o bilginin hafızamızdaki önemi çok büyük değildir.

Değerli konuklar, bilgi kapsamında verdiğimiz örnekler günlük hayatta hepimiz için geçerli olan, en basit ve en sıradan örneklerdir. Örnekleri ev kadınından emekliye, ilkökul öğrencisinden üniversite öğrencisine, esnaftan belediye işçisine, avukattan doktora, öğretmenden tiyatro sanatçısına ve aklımıza gelmeyen, toplumun farklı kesimleri için çoğaltmamız mümkündür. Bu noktada günlük hayatın içinde yer alan, hatta olmazsa olmazı olan bilginin hayatımızdaki en temel kavram olduğunu vurgulamak istiyorum. Bu nedenle bilgi olmadan günlük hayatın akışının durabileceğini veya etkileneceğini düşünüyorum. Demek ki bilgi günlük hayatın içinde olan, içine işleyen ve neredeyse her anımızda olan bir temel kavramdır ancak toplum olarak bunun farkında mıyız veya ne kadar farkındayız, isterseniz biraz da bu konu üzerinde düşünelim.

Bilginin toplumsal farkındalığının kavramların farkındalığı ile eşanlı olduğu düşünüyorum. Yani günlük yaşantımızda işlerimizi yürütürken hareketlerimize yön veren düşüncelerin temelinde geçmiş deneyimlerimizin bulunduğunu, bunların özünde bir bilgi birikiminin yattığını ve bu birikimin yaşadıkça geliştiğini veya yerinde saymakta olduğunu da düşünüyorum. Bu doğrultuda, sahip olduğumuz bilgi birikiminin ihtiyaçlarımızla paralel bir şekilde geliştiğini ve ihtiyaçlarımızın artması veya değişmesinin de bilgiye dayalı iş yapma geleneğimizle birebir ilişkisi olduğunu, bu ilişkinin, bilgiye bir kavram olarak bakıldığı zaman gelişmekte olduğunu düşünüyorum. Yani günlük hayatımızdaki en basit iş yapış tarzından en karışık sorunların çözümüne kadar ihtiyaç duyduğumuz birbirinden farklı bilgi türleri hareketlerimize, tercihlerimize, beğenilerimize, kararlarımıza ve geleceğimize yön veren kavramlardır ve bunları kavradığımız kadar bilginin farkındayız demektir.

Bu noktada bilgi ve enformasyon ayırımına da kısaca değinerek konuyu kütüphane ve bilgi merkezleri ile birleştirmek istiyorum. Bu iki kavrama ilişkin tartışmalar uzun süredir devam etmektedir. Bence bilgi kavrayıştır, operatiftir, harekettir, eylemdir; enformasyon ise bilginin kavramsal oluşumundan eyleme geçinceye kadar devam eden sürecidir. Yani türüne göre malumat niteliği de olan enformasyon bilgilerden oluşur ve bilgilerdeki değişim enformasyonu etkiler.

Toplumun günlük hayatta iş yaparken kullandığı bilgidен daha ötesini istemesini gerektirecek eğitim ve kültür politikaları devreye girdikçe toplum, kütüphane ve bilgi merkezlerini sağlık ocağı, hastane, okul, işyeri, cami, market gibi hayatının vazgeçilmez kurumları olarak benimseyecektir. Bu noktada topluma en yakın bilgi merkezleri olan halk kütüphanelerinin önemi bir kez daha ortaya çıkıyor. En evrensel tanımıyla halkın üniversiteleri olan halk kütüphaneleri topluma hiçbir ayırım gözetmeksizin hizmet vermekle sorumludur. Gelişmiş ülkelerde toplumun her kesiminden insanlar daha fazla bilgi sahibi olmak için halk

kütüphaneleri başta olmak üzere kendilerine en yakın bilgi merkezlerine tereddüt etmeden giderler. Çünkü insanların bilinci bu yöndedir ve en önemlisi insanlar toplum adına satın alınan, abone olunan bilgi kaynaklarından ücretsiz olarak yararlanmayı temel vatandaşlık görevi olarak kabul ederler. İşte bizim toplumumuzun da, sahip olduğu bilgiden daha fazlasını edinmek için kütüphanelerdeki bilgi kaynaklarını kullanmak, veri tabanlarından ihtiyaç duyduğu bilgiyi elde etmek ve internet olanaklarından yararlanmak en doğal hakkıdır. Bunun gerçekleşmesi bu hakkın halkımız tarafından keşfedilmesine veya farkındalık düzeyinin artmasına bağlıdır.

Değerli konuklar, peki toplumun farkındalık düzeyi nasıl arttırılır? Bu konuda ülkemizde yaygın olan uygulamaların başında rahmetli büyüğümüz nam-ı diğer Eşekli Kütüphaneci Mustafa Güzelgöz'ü anmak gerekir. Rahmetli hocamız 1950'li yılların sonlarının Türkiye'sinde Ürgüp Tahsinağa Halk Kütüphanesindeki kitapları yolu olmayan dağ köylerine 7 katır ve 3 atın sırtında 36 köye ödünç kitap hizmeti götürerek örnek bir hizmet sergilemiş ve bu hizmeti kitaplara konu olmuş, Amerikan Barış Gönüllüleri Derneğinin İnsanlığa Hizmet Ödülüne layık görülmüştür. Bunun yanı sıra kütüphanede açtığı halı dokuma kursları ile yöre halkının kütüphaneyi benimsemesine önemli katkılarda bulunmuştur. Ülkemizdeki halk kütüphanelerinde toplumun hayatına girmek adına yapmış olduğu faaliyetler günümüzde de devam etmektedir. Örneğin 1990'lı yıllarda güney illerimizde (Hatay) üretici birlikleri ile yapılan bir anlaşma ile bölge halkına ücretsiz pamuk tohumu verilen halk kütüphanelerimiz olmuştur, bu hizmetin tek koşulu kütüphaneye üye olmak ve kitap ödünç almaktır. Yine kütüphanelerimizde ücretsiz internet hizmeti, açık oturum, çalıştay, kitap ve resim sergisi, film gösterimi, imza günleri, kampanya, kermes, kitap fuarı, konferans, kongre, konser, çeşitli kurslar, bilgisayar kullanma eğitimi vb. hizmetler yaygın olarak verilmektedir. Günümüzde halkın ilgisini kütüphanelere çekmek için kütüphane binalarında farklı tasarımlar araştırılmaktadır. Örneğin kamusal alanda toplumun çoğunluğunun uğrak noktalarının kütüphane olarak değerlendirilmesi (otobüs durakları, telefon kulüpleri, parklar) konumuz kapsamında ilk akla gelen uygulamalardır. Kullanılmayan uçaklardan, tramvaylardan, gemilerden tasarlanmış kütüphaneler, dönemsel hizmet veren plaj ve kamp kütüphaneleri, tasarımlarıyla imaj oluşturan kütüphaneler (dış yüzeyi kalın ciltli roman sırtlarına göre tasarlanmış kütüphane binaları, içinde salıncak, hamak bulundurulmuş özel tasarım çocuk kütüphaneleri, engelli vatandaşlara göre tasarlanmış kütüphaneler) akla ilk gelenlerdir. Yine otel ve misafirhane kütüphanelerinin yanı sıra özellikle hastanelerde giderek yaygınlaşan koridor kütüphanelerini de atlamamak gerekir. Bu uygulamaların bir bölümü ülkemizde de görülmekte olup, yakın gelecekte daha da gelişmiş örneklerini göreceğimizi ümit ediyorum. Bu noktada ülkemizde halka ve özellikle öğrencilere açık havada kitap okumanın zevkini tattırarak okuma alışkanlığını geliştirici bir hizmet olarak ortaya çıkan ve tamamıyla güvene dayalı olan "askıda kitap projesi" nin hayat boyu kütüphaneler kavramı açısından önemli olduğunu düşünüyorum. Bazı İl Milli Eğitim ve Kültür ve Turizm Müdürlüklerimiz tarafından yürütülmekte olan proje ile bağlı kütüphanelerdeki kitapların bir bölümü kitap dolapları ile birlikte şehirlerin kantin, durak, kulübe, park, bank vb. noktalarına bırakılmakta ve alınıp okunan kitapların tekrar "askıda kitap" noktalarına bırakılması istenmektedir. Kütüphane Haftalarının kutlama programlarının vazgeçilmezlerinden olan toplu kitap okuma eylemlerinin ise son yıllarda küçük yerleşim birimlerine kadar yayıldığı ve benimsendiğini görüyoruz.

Değerli konuklar, bu hizmetlerin temelinde topluma kütüphanelerin hayat boyu benimsetilmesi felsefesi bulunmakta olup, bütün toplumun bilgi okuryazarlığına sahip olması nihai hedefi bulunmaktadır. Ancak kütüphane ve bilgi hizmetinin geliştiği toplumlarda kütüphanelerin yaratıcı bilgi hizmetlerine evrilmesi ve ev ekonomisine katkı sağlayacak faaliyetlere yönelmesi nedeniyle elimizi çabuk tutmamız gerekmektedir. Bunun için de toplumun okuma alışkanlığına sahip olmasının temel oluşturduğuna inanıyorum. Yine bu bağlamda bilgi ekonomisinin öne çıktığı bir dünyada bilgiye sahip olanın her zaman kazanacağını vurgularken Kütüphane Haftamızın altın yılını tekrar kutlar, beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.